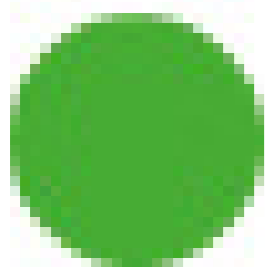
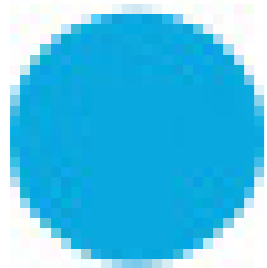
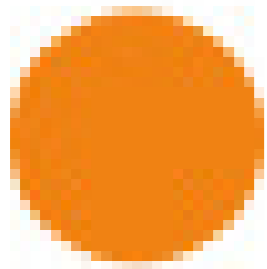
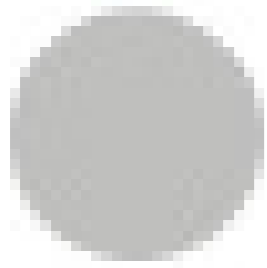
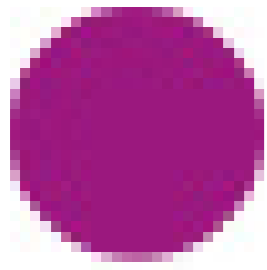
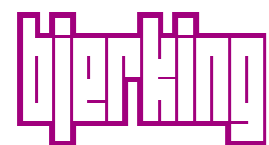

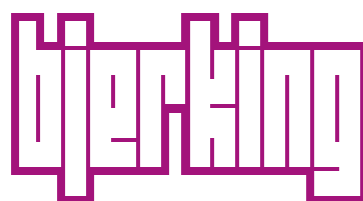
FÖRSLAG TILL NY FLERBOSTADSBEBYGGELSE I KV FIRMAN 1 OCH DEL AV GRIMSTA 1:2, RÅCKSTA

ANTIKVARISK KONSEKVENSANALYS

2021-05-07

UPPDRAG: 20U3207

Titel på rapport: Förslag till ny flerbostads-
bebyggelse i kv Firman 1 och del
av Grimsta 1:2, Råcksta
Antikvarisk konsekvensanalys.

Status: Slutleverans
Datum: 2021-05-07

MEDVERKANDE

Uppdragsgivare: Svenska Bostäder AB
Kontaktperson: Camilla Melbeus
Konsult: Bjerking AB
Uppdragsansvarig: Fredrika Mellander Rönn
Handläggare:
Kvalitetsgranskare: Johan Dellbeck
Fotografier: Fredrika Mellander Rönn.
Omslagsfoto: Planområdet, foto från sydost.

Bjerking AB

Strandbodgatan 1, Uppsala.
Hornsgatan 174, Stockholm.
www.bjerking.se

Handlingen granskad av: Johan Dellbeck

Datum: 20 april 2021

SAMMANFATTNING

Stockholms stad arbetar med ett förslag till detaljplan för att möjliggöra en utbyggnad med ca 100 nya bostäder i stadsdelen Räcksta i Stockholm. Lindberg Stenberg Arkitekter har tagit fram förslag till utformning av bebyggelsen.

Vällingby och Räcksta är av riksintresse för kulturmiljövården och Bjerking har fått i uppdrag av Svenska Bostäder AB att utföra en konsekvensanalys för att bedöma förändringens påverkan på riksintresset. I det aktuella förslaget har anpassning skett till riksintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag vad beträffar placering, terränganpassning, skala och gestaltning.

Riksintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag påverkas i någon mån genom att nya volymer placeras mellan de höga byggnaderna i centrum och de lägre lamellhusen. Sammantaget bedöms påverkan på riksintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag bli liten genom att den övergripande planstrukturen fortfarande kan upplevas.

Kulturmiljön som helhet har stora kulturmiljövården och den sammanlagda bedömningen blir då att konsekvensen blir *måttligt negativ*. Bjerking bedömer att den föreslagna bebyggelsen kan uppföras utan att riskera att riksintresset skadas påtagligt. Detaljer behöver dock studeras vidare i samråd med antikvarie under den fortsatta processen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	Sid
Inledning	5
Förutsättningar	6
Nuläge	9
Historik	10
Kulturmiljövärden	12
Känslighets- och tålighetsanalys	13
Beskrivning av förslaget	14
Bedömning med hjälp av fotomontage	17
Konsekvensanalys	21
Sammanfattning	23
Referenser	24

INLEDNING

BAKGRUND

Bjerking har fått i uppdrag av Svenska Bostäder AB att utföra en antikvarisk konsekvensanalys i samband ny detaljplan för ca 100 nya bostäder i stadsdelen Råcksta. Ett samråd planeras under 2021.

Vällingby och Råcksta är av riksintresse för kulturmiljövården och analysen ska klarlägga den nya bebyggelsens eventuella påverkan på kulturmiljön och riksintresset. Arbetet har utförts av byggnadsantikvarie Fredrika Mellander Rönn, Bjerking.

SYFTE

Syftet med föreliggande handling är att ta fram ett underlag inför detaljplaneläggning av området. Analysen ska reda ut om förslaget har några negativa konsekvenser för kulturmiljön.

AVGRÄNSNING

Utredningsområdet utgår från planområdet (fastigheten Firman 1 och del av Grimsta 1:2), men omfattar även de närmaste omgivningarna, se planområdet avgränsat på flygfoto till höger.

UNDERLAG

Underlaget har utgjorts av följande handlingar:

- Startpromemoria för planläggning av Firman 1 och del av Grimsta 1:2 i stadsdelen Råcksta (ca 100 bostäder). Stockholms stad. Stadsbyggnadskontoret, Planavdelningen. Dnr 2019-15762. 2019-11-14.
- Firman 1 i stadsdelen Råcksta. Behovsbedömning för Dp 2019-15762. Remissvar Kulturstrategiska staben, Stockholms stad.
- Situationsplan kv Firman. Topia landskapsarkitekter 2021-04-13.
- Gestaltungsidéer till samråd Lindberg Stenberg Arkitekter (odaterat).
- Fasader. Lindberg Stenberg Arkitekter. 2021-04-12.
- Förslag till ny bostadsbebyggelse i kv Firman 1. Lindberg Stenberg Arkitekter. 2021-03-26.
- Tre fotomontage från vypunkter som tagits fram i samråd med Kulturstrategiska staben, Stockholms stad. Lindberg Stenberg Arkitekter 2021.
- Kulturmiljöanalys Råcksta. Reichmann Antikvarier 2018-05-04.
- Trädinventering och okulär trädbesiktning vid fastighet Firman 1 i Vällingby. Jacksons trädvård 2021.

METOD

Arbetet har genomförts som en skrivbordsstudie med utgångspunkt från underlaget ovan samt tidigare utförda utredningar och tillgängligt kart- och bildmaterial. Den kulturmiljöanalys som utfördes 2018 av Reichmann Antikvarier och de fotomontage som tagits fram av Lindberg Stenberg Arkitekter 2021 har här utgjort viktiga underlag. I arbetet har även ett fältbesök ingått. Konsekvensbedömningen är preliminär då den slutliga utformningen och gestaltningen inte är fastslagen.

Analysen utgår från Riksantikvarieämbetets handbok för riksintressen från år 2014. En av handbokens centrala aspekter belyser kulturmiljöns läsbarhet. Det vill säga hur väl miljön idag, och fortsättningsvis, kommer att karaktäriseras av eller återspegla det riksintressanta sammanhang som ligger till grund för utpekandet. I denna bedömning har vi utgått från påverkan på miljön som helhet samt till viss del påverkan på enskilda värdebärande karaktärsdrag som har betydelse för den riksintressanta kulturmiljöns läsbarhet.

Konsekvensanalysen inleds med en redogörelse för platsens förutsättningar och en kortfattad beskrivning av området idag. Därefter följer en historik, där områdets sätts in i sitt kulturhistoriska sammanhang. Under rubriken Kulturmiljövården beskrivs riksintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag, dvs de uttryck, strukturer och samband som är särskilt nödvändiga för att företeelsen som helhet ska kunna bibehålla sitt värde och för att den ska vara fortsatt vara läsbar, dvs vara möjlig att uppleva och förstå.

Därefter följer en känslighets- och tålighetsanalys som hämtats från kulturmiljöanalysen som utfördes 2018. Här bedöms områdets känslighet respektive tålighet för olika tillägg. Planförslaget beskrivs och därpå följer en redovisning av viktiga siktlinjer och en jämförande studie med hjälp av fotomontage. I den avslutande konsekvensanalysen bedöms förslagets påverkan och eventuella konsekvenser för kulturvärdena.

Flygfoto som visar planområdets avgränsning. Illustration ur start-PM.

TIDIGARE UTREDNINGAR

En kulturmiljöanalys för del av stadsdelen Råcksta har tagits fram av Reichmann Antikvarier (2018-05-04). Utredningen behandlar en avgränsad del av Råcksta, det aktuella planområdet ligger inom den avgränsade delen. En kulturmiljöanalys syftar till att lyfta fram de kulturhistoriska värdena och peka ut särskilt viktiga karaktärsdrag som tydliggör varför ett område ser ut som det gör, det vill säga hur traktens kulturmiljö formats under historiens gång. Hänvisningar till "kulturmiljöanalysen" i föreliggande handling avser den utredning som Reichmann Antikvarier utförde 2018.

DEFINITIONER

KULTURMILJÖ

Begreppet kulturmiljö används i denna rapport med betydelsen ett konkret och till viss del avgränsat geografiskt område med definierat innehåll och egenskaper. Kulturhistoriska objekt och landskap bildar ett sammanhang som tillsammans kan läsas ihop till en specifik sorts kulturmiljö, i detta fall riksintresset Vällingby.

Avsikten är inte att undanta samtliga sådana miljöer från exploateringar. Man bör dock utreda konsekvenser och påverkan, samt lokalisera eventuella tillägg till så lämpliga platser som möjligt. Kulturlandskap och kulturmiljöer står under ständig förändring och nya tillskott kan förstärka värden som redan finns i landskapet eller bidra med nya.

FÖRUTSÄTTNINGAR

GÄLLANDE PLANER

ÖVERSIKTSPLAN

I den gällande översiktsplanen från 2018 är planområdet utpekade som ett område där komplettering kan prövas inom ramen för befintlig markanvändning och med utgångspunkt i kunskap om nuvarande karaktär, kvaliteter och behov. I en bilaga till översiktsplanen beskrivs riksintressena och stadens förhållningssätt till dessa.

DETALJPLANER

I området gäller stadsplanerna 3764 och 3731A fastställda år 1950 samt detaljplan 2002-17221 från 2005. Planerna föreskriver gata, park samt garageändamål. De två fastigheterna Firman 1 och Grimsta 1:2 som berörs av planen ägs båda av Stockholms stad.

FORMELLA SKYDD OCH UTPEKADE VÄRDEN

RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN

Riksintressen för kulturmiljövården enligt Miljöbalken är utvalda miljöer med kulturmiljövården av nationell betydelse. Enligt Miljöbalken 3 kapitlet 6 § ska "mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet... så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön".

Det aktuella programområdet berör följande riksintresse: Vällingby (AB 120):

Motivering: *Efterkrigstidens ideala förortsmiljö, uppbyggt som en självförsörjande förort längs tunnelbanan på grundval av idén om den s.k. ABC-strukturen (Arbete-Bostad-Centrum). Förebild för planering, gestaltning och socialt program för bostadsområden i Sverige och internationellt.*

Uttryck för riksintresset: *Planeringen med centrumdel med låg bebyggelse och gågator, affärer, service och gemensamma anläggningar och utanför detta en zon med en blandning av höga punkthus och lägre flerbostadshus, som omges av gräsplaner och grönska, samt längst ut områden med radhus- och småhusbebyggelse.*

Trafikdifferentiering, bestämda gestaltningsidéer. I det sociala programmet ingick tankar om en blandad befolkning och lättillgänglighet, som också skulle skapa en rationell verklighet för arbetande kvinnor. Området byggdes ut under 1950-talet och är ett sammanhållet uttryck för detta årtionde.

FORNLÄMNINGAR

Inom planområdet finns ingen känd fornlämning. I närområdet finns ett röse (Spånga 12:1), beläget vid Långseleringen. Nordost om området finns lämningar efter en bytomt/gårdstomt (L2914:8205) samt två hållristningar (Spånga 335:1 336:1, 336:2).

LOKALA VÄRDEN

Det aktuella området ligger inom ett kulturhistoriskt värdefullt område utpekade av Stockholms stadsmuseum. Gränsen för det utpekade området sammanfaller med gränserna för riksintresset.

KULTURHISTORISK KLASSIFICERING

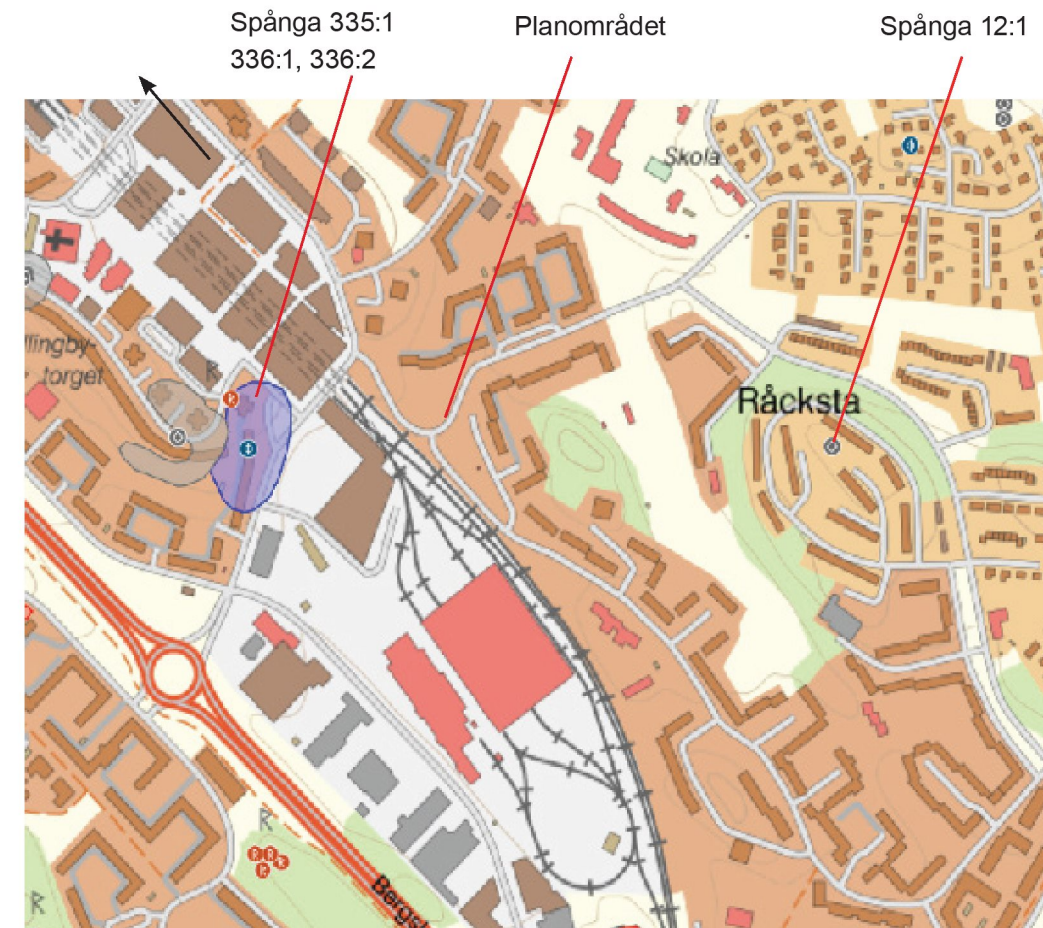
Planområdet saknar klassning. Bebyggelsen på grannfastigheten Bolaget 2 är gulklassad av Stockholms stadsmuseum och bebyggelsen på grannfastigheten Kundregistret 4 är grönklassad.

Gul klassificering innebär att byggnaderna bedömts ha positiv inverkan på upplevelsen av miljön.

Grön klassificering innebär att byggnaderna bedömts vara särskilt värdefulla ur kulturhistorisk synvinkel. Det innebär att stadsmuseet rekommenderar att ändringar ska prövas mot Plan- och bygglagens förbud mot förvanskning, enligt kap 8:13, förutom det generella varsamhetskravet enligt kap. 8:17.

BIOTOPSKYDD

Elva lindar planterade omkring 1955 inom planområdet räknas som alléträd och omfattas av biotopskydd enligt 7 kap 11 § miljöbalken.

Fornlämningar i närområdet. Karta: Fornsök.

TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

Förhållningssätt till riksintessen enligt ÖP

I en bilaga till översiktsplanen beskrivs riksintressena och stadens förhållningssätt till dessa. Här sägs att Vällingby-Råcksta har en klart avläsbar struktur med bebyggelse i tydligt definierade grupper med enhetlig karaktär. Man hänvisar också till Riksantikvarieämbetets handbok gällande riksintresseområden som poängterar att ett område som kännetecknas av en helhet från en och samma tidsperiod är mer känslig för skada än ett område som ger uttryck för en process och förändras över tid. Det anses därför extra viktigt i Vällingby-Råcksta att klara balansgången mellan bevarande och utveckling genom ett medvetet förhållningssätt. Det gäller att anpassa kompletteringsbebyggelsen så att den till volym, placering och uttryck inte bryter strukturen med de enhetliga bebyggelsegrupperna. Nya tillägg i stadsdelen ska ha samma höga kvalitet på utformningen som ursprungsbebyggelsen.

År 2009 upphävde Länsstyrelsen en antagen plan för ett område vid kvarteren Kulspetspennan och Stenografen i Råcksta. Två punkthus hade placerats så att de bedömdes vara en markant brytning mot områdets övergripande planidé och byggnadsstruktur.

Behovsbedömning för Dp 2019-15762.

Kulturstrategiska staben bedömer i sitt remissyttrande att den föreslagna detaljplanen inte innebär en så betydande miljöpåverkan att en MKB behöver göras. Man anser dock att det finns en risk att den föreslagna bebyggelsen skulle kunna påverka riksintesset negativt genom att reducera punkthusen som markörer för centrumbebyggelsen.

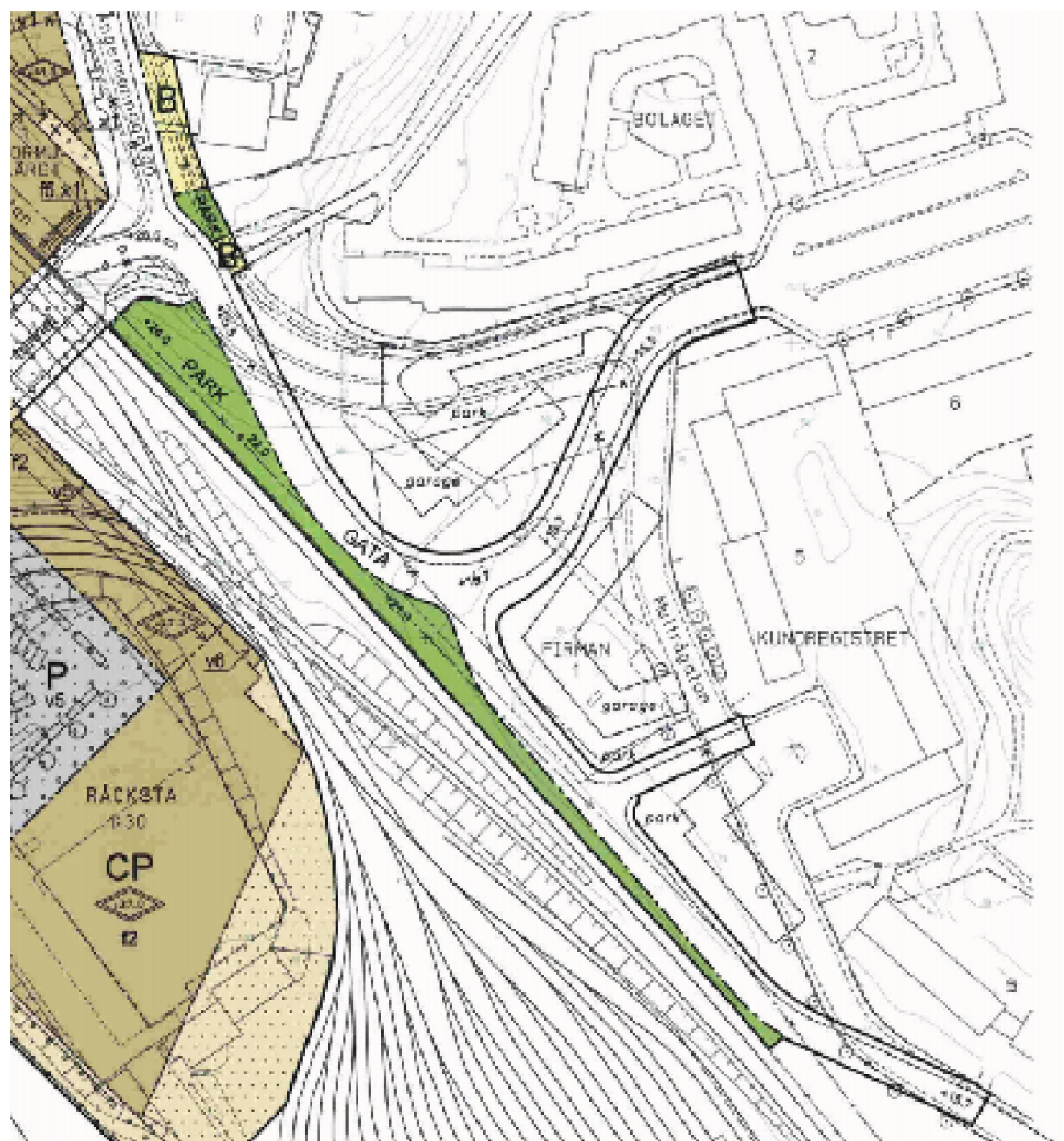
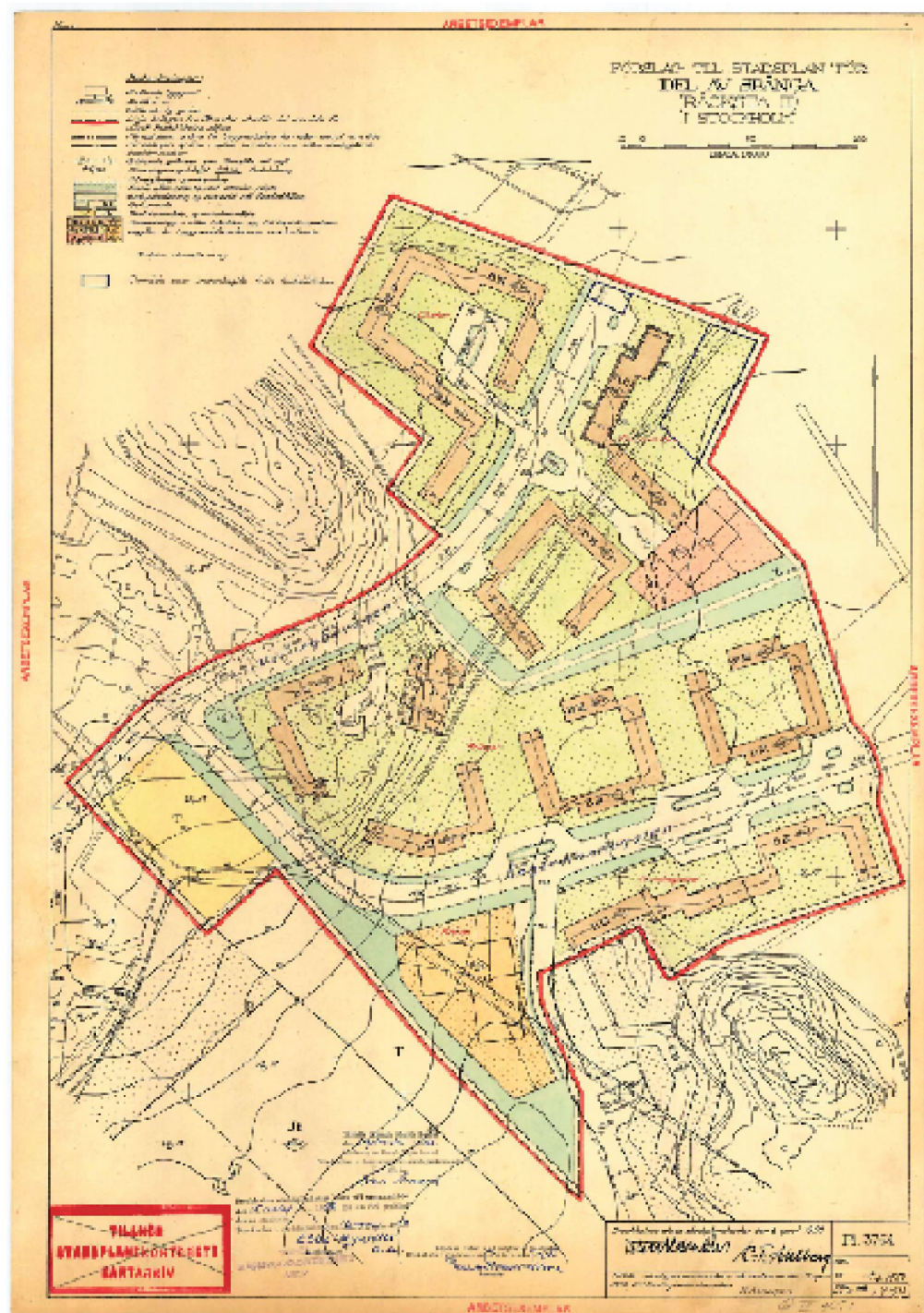

Bild t.v. Stadsplan 3764 fastställd 1950, Firman 1 har beteckningen G och får bebyggas endast för garageändamål. Bild t.h. Del av detaljplan 2002-17221 från 2005, med Ångermannagatans nya sträckning, som delade kvarteret Firman 1 i två delar.

■ BLÅ Fastighet med bebyggelse av synnerligen högt kulturhistoriskt värde.

■ GRÖN Fastighet med bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt

■ GUL Fastighet med bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde

■ GRÅ Fastighet med bebyggelse som inte går att hänföra till de övriga klassificeringskategorierna

▨ STRECKAD Fastighet med bebyggelse som ännu ej klassificerats eller obebyggd fastighet

Stadsmuseets kulturhistoriska klassificeringskarta. Riksintresseområdet sammanfaller med kulturhistoriskt värdefullt område som pekats ut av stadsmuseet.

Detalj av kartan till vänster. Planområdet är ej klassificerat, men omges av gulklassad bebyggelse i kv Bolaget 2 och grönklassad bebyggelse i kv Kundregsitret 4. Även spårområdet med depån är grönklassad

NULÄGE

BESKRIVNING AV OMRÅDET

Nedan följer en kortfattad beskrivning av området som delvis bygger på kulturmiljöanalysen från 2018.

Planområdet består av två obebyggda gräsbevuxna ytor genomkorsade av Ångermannagatan. Norr om området ligger Vällingby centrum, i öster breder Råcksta ut sig och i väster ligger tunnelbanans spårområde med Vällingbydepån och bildar en barriär.

Planområdet ligger där Multrågatan möter Ångermannagatan. Ångermannagatan kommer från Vällingby i norr och svänger sedan av mot öster, mellan fastigheten Bolaget 2, som är gulklassad på stadsmuseets klassificeringskarta och Kundregistret 4 som är grönklassad. Multrågatan är delad i två delar, på var sida om kv Firman 1 och fortsätter sedan söderut.

Innan kvarteret Firman 1 delades i två delar genom Ångermannagatans nya dragning på 00-talet användes ytan till parkering.

Denna del av Råcksta präglas av 1950-talets stadsplaneidéer. Lamellhus i 3-4 våningar slingrar sig i meanderform runt bostadsområdet. Ett par punkthus bryter av mot den låga skalan. Mellan huskropparna varvas parkeringsytor, gårdar och parkmark. Trafikdifferentiering var en viktig princip och lamellhusens gårdar är skyddade och vända mot parkstråket.

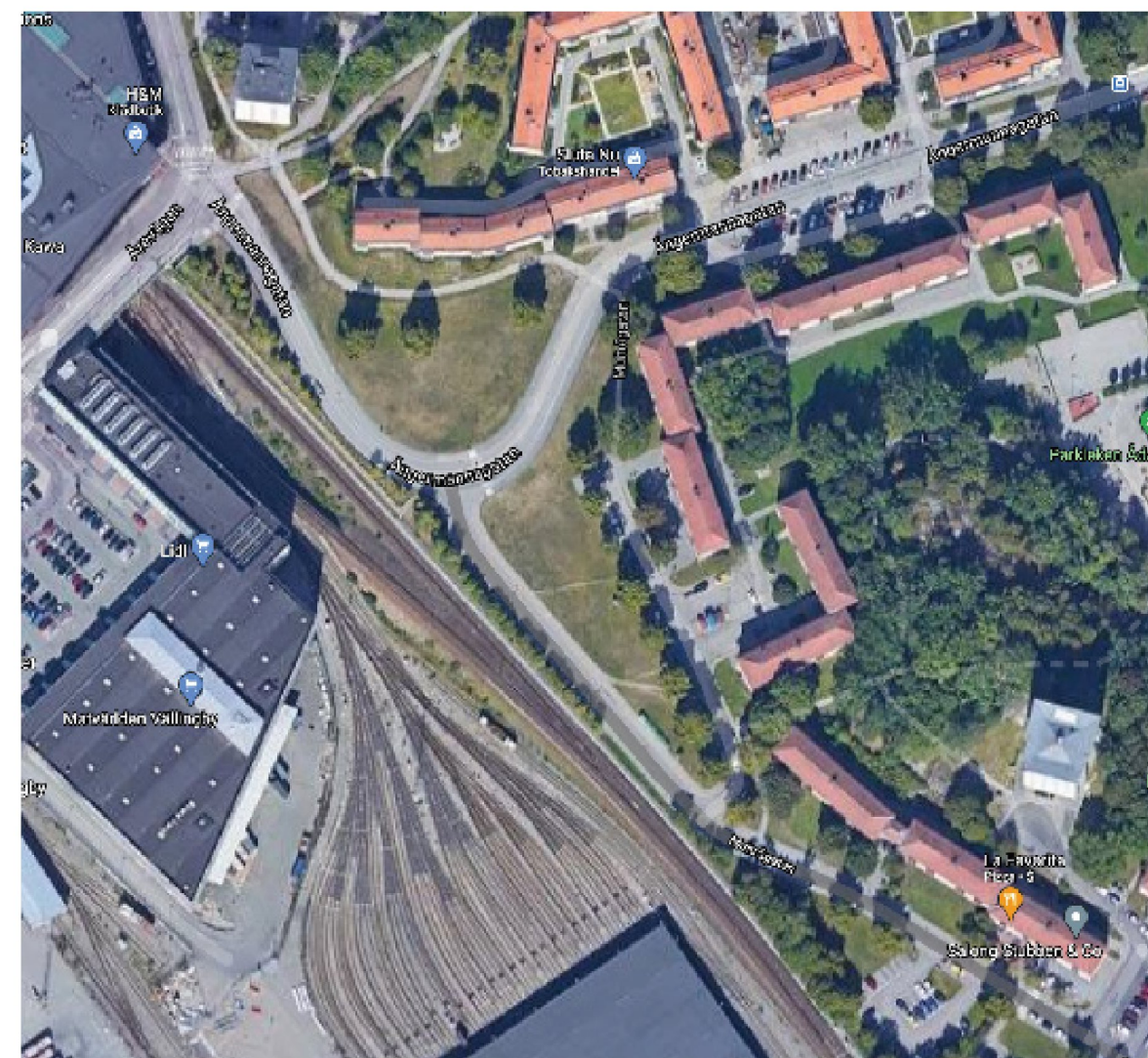
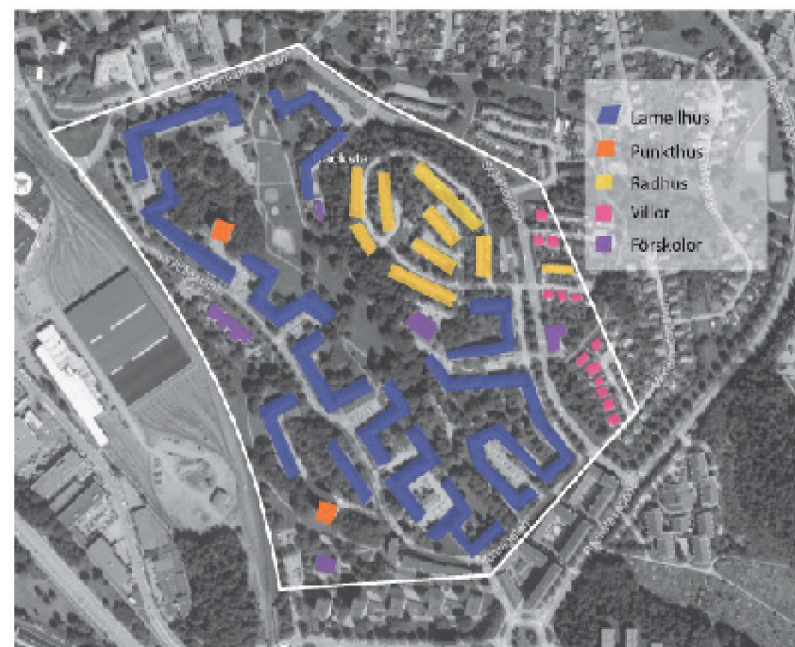
NATURGEOGRAFISKA FÖRUTSÄTTNINGAR, GRÖNYTOR
Råckstas topografi skiftar mellan högre partier och breda dalstråk. Bebyggelsen har placerats med stor hänsyn till landskapet. Inom området finns ett långsträckt parkstråk som går från Ångermannagatan i norr till Multrågatan i söder. Orörd naturmark har medvetet sparats i anslutning till parkområdena. Enligt start-PM saknar det aktuella planområdet betydande naturvärden och rekreativvärden. Åtta lindor planterade omkring 1955 bildar en enkelradig allé längs med Multrågatan i planområdets södra kvarter. I det norra kvarteret växer tre lindor längs en äldre sträckning av Ångermannagatan, de bildade tidigare en allé tillsammans med lindor längre öster ut.

LAMELLHUS

De flesta lamellhusen har likartad utformning, byggda i tre-fyra våningar med tegeltäckt sadeltak och placerade i meanderform. Genom att de är indragna från gatan bildas förgårdsmark. Portvalv leder in till stora skyddade gårdar. Lamellhusen har spritputsade fasader i olika jordfärger. Socklarna är grå och de slätputsade fönsteromfattningarna vita. Detaljerna är omsorgsfullt utformade, t.ex balkonger av svart smide med fronter i plåt placerade vid indragna väggpartier med avvikande fasadkulör. Vissa av husen är byggda i souterräng.

PUNKTHUS

De två punkthus som finns i denna del av Råcksta är uppförda i tio-tolv våningar. De har putsade ljusa fasader, sockel klädd med stenimiterande betong och balkonger av svart smide med gröna plåtfrofronter placerade vid indragna hörn. Punkthusen ligger delvis i souterräng på höjdparterier och döljs till viss del av vegetationen.

Ovan: I bildens mitt ligger planområdet bestående av två grönytor som skiljs åt av Ångermannagatan. Väster om kvarteret Kundregistret, längs med Multrågatan, inom det aktuella planområdets södra del, finns en enkelsidig allé av lindor. Den norra delen innehåller tre lindor som markerar Ångermannagatans tidigare sträckning och som då bildade en allé med lindor längre öster ut. Ortofo. Google Maps.

T.v: Illustration ur kulturmiljöanalysen (Reichmann Antikvarier 2018) som visar fördelningen av olika byggnadstyper inom ett avgränsat område i Råcksta. Planområdet ligger i områdets övre vänstra del.

HISTORIK

INLEDNING

Historiken har i huvudsak hämtats från kulturmiljöanalysen från 2018 och boken Stockholm utanför tullarna – nittiosju stadsdelar i ytterstaden 2003.

RÅCKSTA PLANLÄGGGS

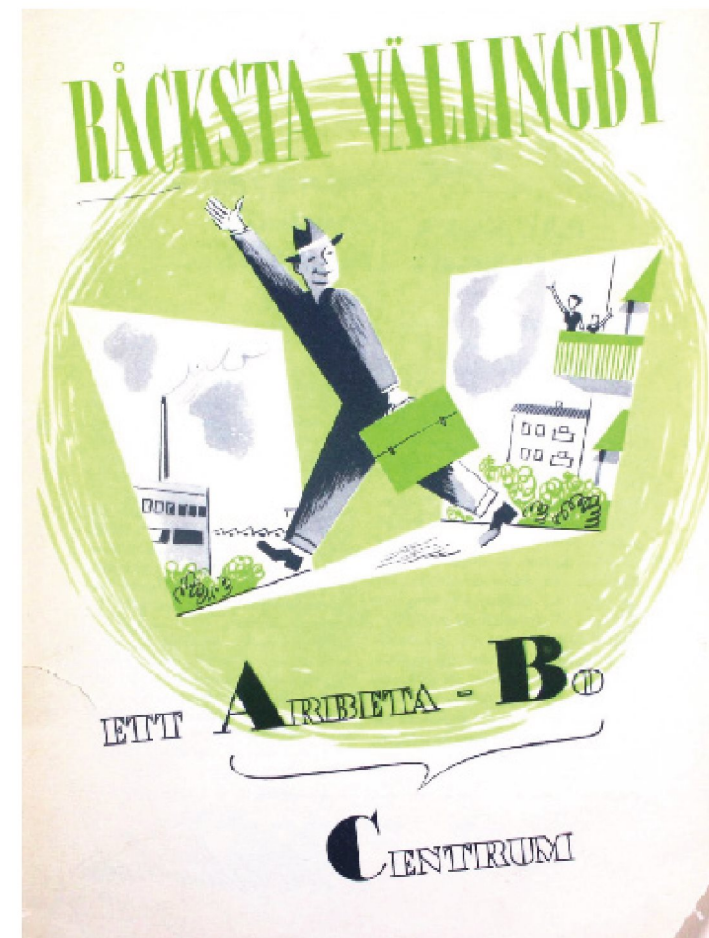
I och med att Stockholms stad förvärvade stora markområden i Hässelby och Spånga och genom att tunnelbanan byggdes ut, kunde nya stadsdelar uppföras längre ut från stadskärnan. Råcksta och Vällingby planerades i ett sammanhang under ledning av stadsplanedirektör Sven Markelius och arkitekt Göran Sidenbladh. Ett "stor-centrum" i Vällingby skulle omges av flera stadsdelar, förutom Råcksta även Grimsta, Kälvesta, Nälsta och Vinsta. Generalplanen för området antogs 1950, med ändringar 1952. Bebyggelsestrukturen anpassades till landskapets växling mellan höjder och dalstråk. Sammanhängande naturstråk genom bebyggelsen var en viktig beståndsdel. Karaktäristiskt är också att höga byggnader placerades närmast centrum och därfter trappades skalan ned successivt - med radhus och villor längst ut. Det allmännyttiga bolaget AB Svenska Bostäder fick uppdraget att bygga ut Vällingby. Tunnelbanan till Vällingby centrum öppnade 1952 och 1954 invigdes centrumanläggningen.

1950-1951 utarbetades fem detaljplaner för Råcksta och i stadsdelen uppfördes huvudsakligen flerbostadshus men också stora områden med radhus och småhus. Vällingbyvägen utgör Råckstas gräns mot Vällingby i väster och Råckstavägen markerar stadsdelens östra gräns. Området mellan Multrågatan och Solleffegatan, som stod klart 1953, ägnades extra stor omsorg; här byggdes trevåningslängor placerade i meanderform tillsammans med några höga, välgestaltade punkthus. Den meanderformade planen, som utformades efter Sven Markelius riktlinjer, kom att bli stilbildande. Biltrafiken matades utifrån för att skapa skyddade gårdar med lekplatser och förskolor. Här placerades också Råcksta centrum med butikslokaler i bottenvåningen kring en torgbildning. Många stora befintliga träd sparades i området som överlag var relativt plant men också hade ett antal mindre höjder.

Arkitekt Ernst Grönwall (1906-1996) ritade de flesta lamellhusen i Råcksta, samt punkthusen och panncentralen. Hans produktion i övrigt bestod främst av bostadshus men han ritade även ett antal biografier och kontorshus, framför allt i Stockholmsområdet. Utemiljöerna formgavs av Eric Anjou (1919-2009) som räknas som en av landets främsta landskapsarkitekter.

DEL AV ABC-STADEN

En central tanke vid uppförandet av Vällingby-Råcksta var den så kallade ABC-staden, en ny typ av förort som inte skulle bli sovstad utan ett komplett samhälle där arbetstillfällen, bostäder och centrum skulle finnas inom samma område. En stor arbetsgivare var Vattenfall, vars huvudkontor, de stora lamellhusen intill Råcksta gård, uppfördes 1958-1964 efter ritningar av arkitekt Sven Danielson. Vällingby-Råcksta är som helhet ett av de viktigaste bidragen till efterkrigstidens stadsbyggnadskonst.

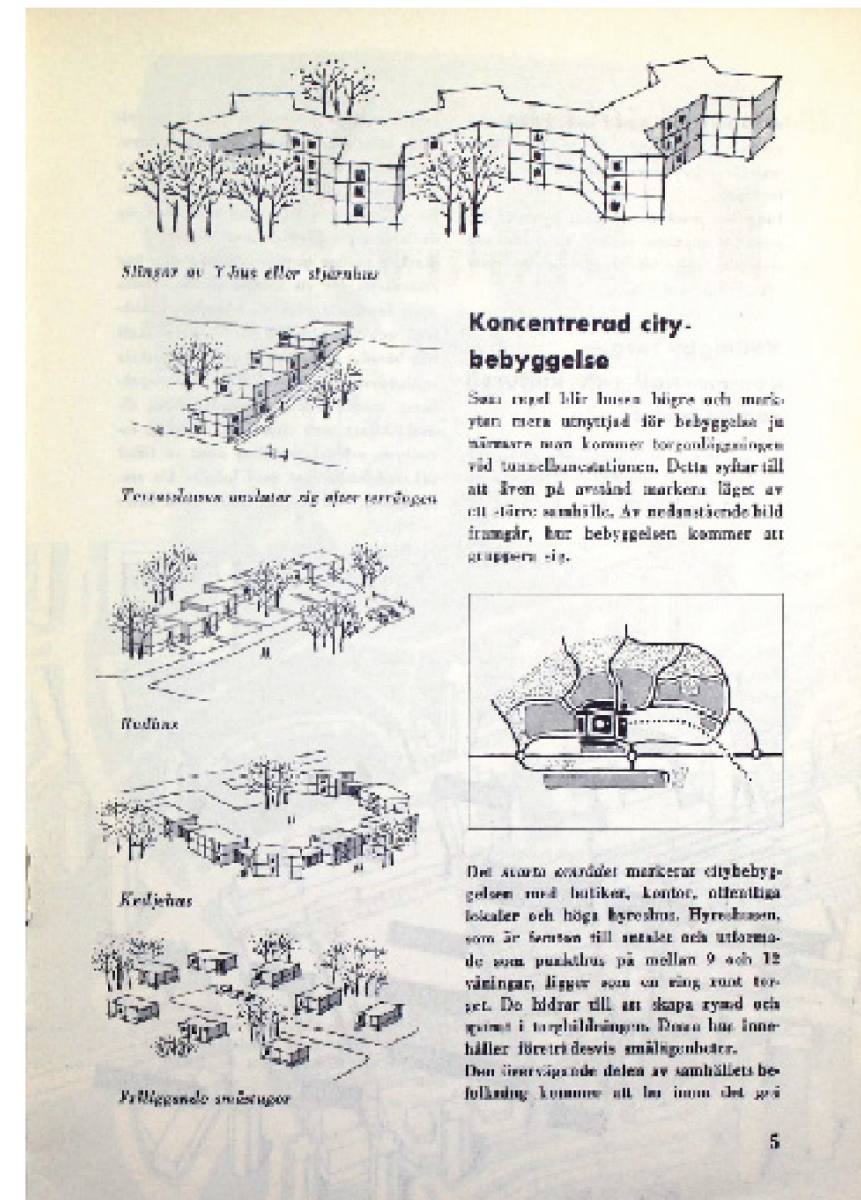
SENARE FÖRÄNDRINGAR

En detaljplan från 2003 innebar bl.a. att Vällingby centrum utvidgades åt sydost med ett nytt kvarter över tunnelbanespåret, flyttning av Vällingbyvägen och nybyggnad av parkeringshus i spårområdet. Ångermannagatans sträckning ändrades också i samband med ombyggnaden av Vällingby centrum. Den nya sträckningen innebar att kvarteret Firman 1 delades i två delar.

I en broschyr från 1952 (?) beskrivs Råcksta - Vällingby: "Området är ganska kuperat och marken i dalgångarna bär inte bostadshus utan dyrbara grundförstärkningar. Man har därför i regel valt att placera bostäderna i anslutning till höjderna, medan dalarna får utgöra sammanhängande

grönbälten. Det samspel mellan natur och byggnader som man eftersträvat, har fört med sig att man utformat husen efter de speciella krav som naturen givit en anvisning till. Det är bla. av denna anledning - men även för att man velat skapa liv i bebyggelsen - som man har använt sig av så många hustyper."

Under rubriken Koncentrerad city-bebyggelse beskrivs hur området är planerat: "Som regel blir husen högre och markytan mera utnyttjad för bebyggelse ju närmare man kommer torganläggningen vid tunnelbanestationen. Detta syftar till att på avstånd markera läget av ett större samhälle. Av nedanstående bild framgår, hur bebyggelsen kommer att gruppera sig."

Råcksta-Vällingby. Ett Arbeta-Bo Centrum. Digitala stadsmuseet.

Foto överst t.v. Det höga flerbostadshuset vid Ångermannagatan 163 i kvarteret Platschefen under uppförande. Till höger lägre trevånings bostadshus i kvarteret Bolaget. Foto Gustf W:son Cronquist 1953-1954. SSMDIA007319S. Stockholms stadsmuseum.

Foto nederst t.v. Flygfoto över Räcksta. Vällingby centrum har byggts ut och Ångermannagatan har dargits om och delat kv. Firman 1 i två delar. Foto Ingrid Johansson 2010. SSMDIG012745S. Stockholms stadsmuseum.

Foto ovan. Vy från Räcksta mot Vällingby centrum. I bildens övre högra hörn syns punkthuset i kv Platschefen och framför det kv. Bolaget. Den öppna ytan t.h. om spåret är kv Firman 1. Foto Lennart af Petersens 1955. SSMF081453S. Stockholms stadsmuseum.

KULTURMILJÖVÄRDEN

INLEDNING

En kulturmiljö är en kulturhistoriskt värdefull plats som visar ett områdes historia och gör det möjligt för oss att kunna förstå hur samhället och människors livsvillkor har utvecklats. Människans påverkan på sin miljö berättar om de historiska skeenden och processer som lett fram till dagens landskap. Kulturlandskap är landskap påverkade av människan. Här innefattas spår och lämningar från äldsta stenålder fram till bebyggelse och miljöer från historisk och nyare tid.

För att ringa in kulturvärdena i en miljö kan man besvara följande frågor:

- Är värdena tillkomna under en längre historisk period?
- Är värdena knutna till uttryck för en avgränsad historisk period?
- Återspeglar uttrycken olika tiders kontinuerliga nyttjande av en viss plats?

Kulturmiljön Vällingby-Räcksta är ett välbevarat uttryck för en avgränsad historisk period präglad av 1950-talets planeringsideal.

En helhetsmiljö innehåller olika delar - värdebärande karaktärsdrag och samband - som är viktiga att beskriva för att man ska kunna bedöma hur en planerad förändring påverkar miljön.

BEDÖMNINGSSKALA FÖR VÄRDEN

Högt kulturmiljövärde besitter särskilt representativa miljöer och objekt som berättar om en viss historisk funktion, ett förlopp eller ett sammanhang. Miljöerna är välbevarade och ingår i ett tydligt sammanhang. Ofta har de hög grad av historisk läsbarhet. Aven avgränsade miljöer som är särskilt betydelsebärande för ett förlopp eller en tid där sammanhanget är otydligt eller har brutits kan ha ett högt kulturmiljövärde.

Måttligt kulturmiljövärde besitter representativa miljöer som berättar om en viss historisk funktion, ett förlopp eller ett sammanhang. Miljöerna är vanligt förekommande men viktiga för den historiska läsbarheten.

Litet kulturmiljövärde besitter avgränsade miljöer där sammanhanget är otydligt eller har brutits. För dessa miljöer är graden av historisk läsbarhet låg.

ÖVERGRIPANDE KULTURMILJÖVÄRDEN enligt kulturmiljöanalysen 2018.

SAMHÄLLSHISTORISKT VÄRDE

Stadsdelen Räcksta är en del av det välkända begreppet ABC-stad och har kommit till samtidigt som intilliggande Vällingby. Områdets välbevarade struktur med lamellhus, punkthus och radhus som övergår i villaområden förbundna med grönytor, är konsekvent genomförd enligt den ursprungliga planen. Denna struktur tillsammans med trafiksepareringen och service på bekvämt avstånd berättar om 1950-talets folkhemsbygge där en blandad befolkning skulle bo och arbeta tillsammans. En viktigt utgångspunkt var att skapa en miljö där kvinnors arbete underlättades.

ARKITEKTURHISTORISKT VÄRDE

Räcksta är en mycket väl sammanhållen stadsdel till allra största delen tillkommen under 1950-talets första hälft. Områdets terränganpassade utformning med sparad befintlig naturmark mellan bebyggelsen berättar om dåtidens planeringsideal. Lamellhusens meanderformade planstruktur, utformad av en av landet mest namnkunnige arkitekter, var den första i sitt slag i Sverige och fick stor genomslagskraft med flera efterföljare. Den konsekvent utförda bebyggelsen är genomgående typisk för 1950-talet såväl till sin form och volym som arkitektoniska utformning genom material, kulörer och detaljer.

ARKITEKTONISKA VÄRDEN

Inom området finns återkommande arkitektoniska drag och detaljer med små variationer på samma tema som visuellt binder ihop bebyggelsen. Byggnadernas putsade fasader avfärgade i jordfärgskulörer bildar tillsammans med de tegelklädda sadeltaken, indragna balkonger och välbevarade originaldetaljer en harmonisk och sammanhållenverkan i hela området.

MILJÖSKAPANDE VÄRDEN

Områdets miljöskapande värden utgår från det böljande landskapet som växlar mellan höjder och dalstråk och som ger en växelverkan mellan öppna ytor och mer stängda rumsligheter. De långsträckta lamellhusen i tre våningar med sina arkader skapar både sammanhållna gaturum och avskilda mindre rum genom de parkvända gårdarna. De sparade naturmarksområdena med bl.a. gamla ekar och tallar ger en historisk dimension som

också berättar om platsens förutsättningar då området började bebyggas.

VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG

RIKSINTRESSET Vällingby (AB 120):

Riksintressets värdebärande karaktärsdrag definieras i Översiktplan. Riksintressen enligt miljöbalken, Stockholms stad 2018:

- Stadsdelarnas blandning av service, arbetsplatser, bostäder och parker.
- Centrala parkstråk och dess samband med omgivande grönstruktur.
- Centrumanläggningarnas artikulerade arkitektur med omsorg om byggnadsdetaljer, form-, färg- och materialverkan.
- Den tydliga gestaltningsidén med högre byggnader närmast centrumanläggningen och en successiv nedtrappning av skalan längre ut.
- Bebyggelsens anpassning till naturlandskapet och terrängen.
- De ursprungliga husens gestaltning och byggnadsdetaljer såsom fönster, entrépartier, balkonger och räcken.

Ur kulturmiljöanalysens värdebeskrivning kan man lyfta fram följande värdebärande karaktärsdrag:

- Landskapet varierande topografi med höjder och dalstråk, öppna ytor och mer slutna rum.
- Områdets terränganpassade utformning med sparad befintlig naturmark mellan bebyggelsen
- Områdets välbevarade struktur med lamellhus, punkthus och radhus som övergår i villaområden förbundna med grönytor,
- Lamellhusens meanderformade planstruktur.
- Tidstypisk 1950-talsbebyggelse avseende form, volym och arkitektoniskt utformning genom material, kulörer och detaljer.
- Byggnadernas putsade fasader med färgsättning i jordfärgskulörer, tegelklädda sadeltak, indragna balkonger och välbevarade originaldetaljer.

CHECKLISTA KARAKTÄRSDRAG

Genom att analysera bebyggelsens eller miljöns karaktärsdrag går det att beskriva vilka egenskaper som skapar de kvaliteter som man önskar att värna. Vägledningen nedan är avsedd för bebyggelse, men kan tillämpas även på andra typer av objekt och miljöer.

Exempel på parametrar som kan användas vid en karaktärisering är:

- Placering i landskapet.
- Samlad bebyggelse – spridd bebyggelse.
- I höjdlägen eller dalgångar.
- I anslutning till vägar, skogsbyryn, vatten eller inte.
- Mötet med omgivningen, vattenfront, jordbrukslandskapet etc.
- Siluetten.

- Bebyggelsen
- Tätt – glest.
- Enhetligt – varierat.
- Relation till gata, förgård, entrésida, gårdsmiljö.
- Relation till markplanet, terränganpassning.
- Gavel eller långsida mot gatan, karaktär mot gata.
- Skala, volymer, proportioner.
- Taklandskapet.
- Färgsättning, sammanhållen – varierad.

Utdrag ur PBL Kunskapsbanken /Boverket

KÄNSLIGHETS- & TÅLIGHETSANALYS

INLEDNING

Med utgångspunkt från de värdebärande karaktärsdrag som definierats i föregående kapitel kan områdets känslighet och tålighet för förändring beskrivas översiktligt. Här bedöms områdets tålighet eller förmåga att ta emot nya inslag utan att värdena riskerar att förstöras, förminsas eller förvanskas. Känslighets- och tålighetsanalysen har hämtats från kulturmiljöanalysen utförd av Reichmann Antikvarier 2018.

HÖG KÄNSLIGHET FÖR FÖRÄNDRING

Områden som har så stora kvaliteter och gestaltande egenskaper, kärnvärden, att tillkommande byggnader eller andra förändringar i hög grad riskerar att påverka områdets kulturvärden negativt.

KÄNSLIGHET FÖR FÖRÄNDRING

Områden som har kvaliteter som i hög utsträckning överensstämmer med områdets kärnvärden men där det topografiska läget, placeringen i området eller redan gjorda förändringar påverkar bedömningen.

TÅLIGHET FÖR FÖRÄNDRING

Områden som i olika hög utsträckning avviker från det typiska och som saknar vissa av de komponenter som är av betydelse för kulturvärdet.

TÅLIGHET OCH KÄNSLIGHET I OMRÅDET ENLIGT KULTURMILJÖANALYSEN

I kulturmiljöanalysen 2018 har det undersökta området delats in i fem olika karaktärsområden med utgångspunkt från befintliga bebyggelse typer och topografiska förutsättningar. Det aktuella planområdet ligger inom delområde 1 som domineras av lamellhus men även innehåller ett punkthus.

I nästa steg har känslighet och tålighet i de olika delområdena bedömts. Merparten av det område som undersöktes 2018 bedöms ha hög känslighet för förändring.

Det aktuella planområdet bedöms dock vara tåligt för förändring. Planområdet angränsar i öster och sydost till den känsliga delen av område 1 och till område 4 som också bedömts ha hög känslighet för förändring, samt i söder till ett område som bedömts vara känsligt (5).

DELOMRÅDE 1. VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG OCH STRUKTURER enligt kulturmiljöanalysen 2018

- Välbevarad naturmark på en höjd i kontrast till anlagd öppen park.
- Bevarad struktur med låga naturnära lamellhus i ett parknära läge med med gårdar vända mot parken.
- Fritt från bilar, förutom närmast husen.
- Punkthuset som är placerat på höjden döljs av topografin och växtligheten.

KÄNSLIGHET RESP. TÅLIGHET FÖR ÄNDRING

Delområde 1 karaktäriseras främst av öppna parktytor i områdets mitt med sparad naturmark och bebyggelse längs kanten. Här finns en parklek och en plaskdamm med tillhörande mindre byggnader. Strukturen med återkommande meanderformade lameller och punkthuset på höjden är tydlig. Här är känsligheten hög för tillkommande bebyggelse då tillägg skulle störa den ursprungliga strukturen med kopplingen mellan natur och byggnader.

I områdets östra del finns dock ett område där en parkering och plan gräsyta dominerar vilket gör det mer tåligt för förändring. bebyggelsen är låg och ev. tillskott måste underordna sig befintliga takfotshöjder.

Även i randområdet mot väster finns en yta som är lämplig för tillkommande bebyggelse anpassad till lamellhusens skala. *Det är i detta område som ny bebyggelse planeras enligt planförslaget.*

Kartan ur kulturmiljöanalysen 2018 som visar känsliga resp. tåliga områden. Kulturmiljöanalysens undersökningsområde avgränsas av Ångermannagatan och Solleftegatan med en liten utvidgning i öster, samt Multrågatan.

BESKRIVNING AV FÖRSLAGET

INLEDNING

Planområdet ligger där Multrågatan möter Ångermannagatan och består av två obebyggda gräsbevuxna ytor som delas av Ångermannagatan. Planen syftar till att möjliggöra flerbostadsbebyggelse med ca 100 lägenheter fördelade på två kvarter. Den föreslagna upplåtelseformen är hyresrätter. Enligt detaljplanens startpromemoria ska bebyggelsen anpassas efter platsens förutsättningar med avseende på topografi och kulturmiljö. Den befintliga bebyggelsestrukturen avseende skala, utformning och förhållande till gatan ska utgöra utgångspunkt för gestaltningen av de nya bostadshusen.

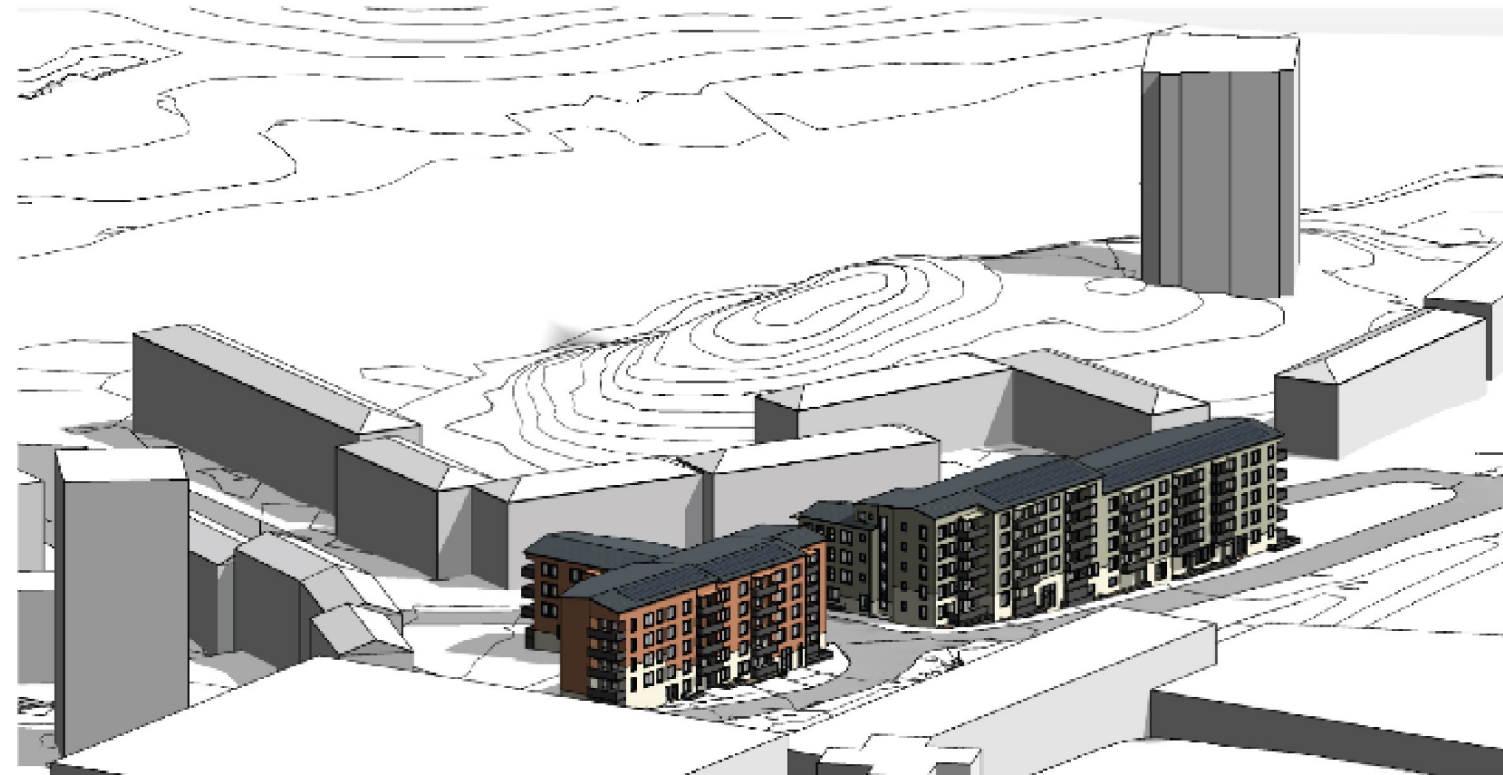
BEBYGGELSENS UTFORMNING

Lindberg Stenberg Arkitekter har tagit fram ett förslag till gestaltning av den planerade bebyggelsen. Förslaget illustrerar två kvarter i 4-6 våningar, byggda i vinkel. I det norra kvarteret är höjdskillnaderna större. Byggnaderna är uppdelade i fler volymer som följer terrängen. Marken sluttar mot söder och öster. Husen har en markerad sockelvåning, putsade fasader, utanpåliggande balkonger och flacka sadeltak. Bostäderna har entréer mot Ångermannagatan och Multrågsgratan. En elnätstation i området ska flyttas till en ny plats.

I dokumentet *Gestaltningssidéer till samråd* (odaterat) beskrivs arkitekternas tankar bakom förslaget:

Högre byggnader placeras mot gatorna och tunnelbanelinjen i väster och lägre volymer mot den befintliga bostadsbebyggelsen i öster och norr. Tanken är att den nya bebyggelsen ska utgöra en port mot Råcksta.

Den nya bebyggelsen orienterar sig i nordsydlig riktning med femvåningshus längs Ångermannagatan och Multrågsgratan, med avbrott för Ångermannagatans fortsättning mot nordost. Längs Ångermannagatans nordöstra del placeras en lägre fyrvåningsflygel på respektive tomt.

Kv Firman, perspektiv snett uppifrån 2021-04-09.

De båda kvarteren ska tillsammans bilda en helhet med gemensamma gestaltungsprinciper. Byggnaderna förses med avfasade gavlar som möter grannhusen i skala, sadeltak, delvis indragna balkonger, putsade fasader med tydligt markerade fönsteromfattningar och ljusa klättrande socklar. Byggnaderna putsas i en brunröd kulör i det norra kvarteret och en dovt kulör grön i det södra. Gemensamt för de båda kvarteren är den ljusa putsade sockeln som löper längs husens alla fasader. Marken stiger upp mot centrum och sjunker mot söder och sockeln trappas upp och ned i takt med detta och den trappande sockeln förstärker på så sätt topografin. Inspiration har hämtats från omgivande bebyggelse.

De tre träd som står i det norra kvarteret kommer att tas bort och nya träd planteras längs med gångbanan. I det södra kvarteret kommer tre träd i den enkelsidiga allén tas bort. De kommer dock att återplanteras.

Situationsplan. Topia landskapsarkitekter 2021-04-13.

Fasad mot sydväst

Fasad mot nordväst

Fasad mot sydöst

Fasad mot nordöst

Fasader. Lindberg Stenberg Arkitekter. 2021-04-12.

Fasad mot sydväst

Fasad mot nordost

Fasad mot sydost

Fasad mot nordväst

Fasader. Lindberg Stenberg Arkitekter. 2021-04-12.

BEDÖMNING MED HJÄLP AV FOTOMONTAGE

VIKTIGA SIKTLINJER

Områdets gestaltning med högre bebyggelse närmast centrum, en successiv nedtrappning längre ut och punkthusen som markörer för centrumbebyggelsen är ett uttryck för riksintresset. Det är viktigt att detta går att uppfatta även i framtiden.

För att bedöma den planerade bebyggelsens påverkan på miljöns läsbarhet har viktiga siktlinjer valts ut i samråd med Kulturstrategiska staben, Stockholms stad.

Inledningsvis valdes följande siktlinjer:

1. Vy nere från Multrågatan mot nordväst, upp mot centrum
2. Vy uppe från centrum mot öster, mellan befintligt och nytt hus
3. Vy från Jämtlandsgatan (väster om spåren), mot norr.

Efter besök på platsen ersattes siktlinje 2 av en vy från centrum mot sydost för att kunna bedöma hur de befintliga punkthusen i Räcksta, som också fungerar som markörer, påverkas av den föreslagna bebyggelsen.

Arkitekten tog sedan fram fotomontage som visar hur den planerade bebyggelsen påverkar siktlinjerna. Se *följande sidor*.

Utvalda siktlinjer. Illustration av Lindberg Stenberg Arkitekter.

VYPUNKT 1, FRÅN MULTRÅGATAN NORRUT

Foton och fotomontage: Lindberg Stenberg Arkitekter.

Bilden ovan t.v. visar hur vyn från Multrågatan mot Vällingby centrum ter sig idag. Ett av punkthusen i Vällingby centrum syns tydligt vid sidan av träden och ytterligare ett skymtar bakom träden. Framför punkthusen syns lamellhusen i gult tegel i kv Bolaget .

Fotomontagen t.h. visar den planerade bebyggelsen i det södra kvarteret. Den tidigare obebyggda och trädbevuxna ytan bebyggs med en volym i fem våningar. Huset visas med grågrön fasadputs, grå sockel och traditionellt sadeltak. Den nya volymen skymmer ett av punkthusen, det andra är fortfarande synligt. Den västra delen av husen i kv Bolaget skymms av de nya husen i det norra kvarteret.

SAMMANFATTNING

Ett av punkthusen som markerar centrum skymms och därmed minskar läsbarheten av miljön något. Å andra sidan är det redan skymt av träd. Upplevelsen av relationen mellan den öppna obebyggda ytan, de låga lamellhusen och de höga punkthusen i centrum förändras genom den nya volymen. Huset har dock anpassats till den omgivande bebyggelsen och miljön bedöms kunna tåla detta tillskott. Den gröna fasadkulören ger ett diskret intryck och bedöms vara väl anpassad till miljön.

VYPUNKT 2, FRÅN VÄLLINGBY CENTRUM SÖDERUT

Foton och fotomontage: Lindberg Stenberg Arkitekter.

Bilden t.v visar hur vyn från Vällingby centrum mot sydost ter sig idag. T.v. syns de tegelklädda lamellhusen i kv Bolaget. Längre bort syns ett punkthus i kv Kundregistret och framför detta lamellhusen i samma kvarter. Ytterligare längre bort syns ett punkthus i kv Hålslaget.

Fotomontaget t.h. visar den planerade bebyggelsen i det norra kvarteret. En hög volym har placerats längs med Ångermannagatan, den är försedd med ett traditionellt sadeltak. En vinkelställd flygelbyggnad har utformats som en lägre lamellhuslänga. Fasadkulören är ljusbrun med markerade fönsteromfattningar och ljusare sockel. Den bruna kulören har inspirerats av den befintliga bebyggelsen, vilket är positivt, men det kan vara bra att studera flera alternativa kulörer.

Punkthuset i kv Kundregistret är väl synligt och flygelbyggnaden har underordnat sig trädkronornas höjd. Takens utformning ansluter till befintlig bebyggelse. De bakomliggande lamellhusen skymms, men genom att den nya flygelbyggnaden givits formen av ett lamellhus finns en koppling till den övergripande strukturen. T.h. om det norra kvarteret har man fortfarande en vidsträckt vy bort mot de höga husen i Vällingby parkstad (f.d. Vattenfalls huvudkontor).

SAMMANFATTNING

Fotomontaget visar en högre volym längs Ångermannagatan och en lägre flygel mot öster. Läsbarheten av kulturmiljöns struktur från denna vy minskar något, men är fortfarande tillräcklig för att de viktiga dragen ska kunna uppfattas och läsas ihop till en meningsfull helhet.

VYPUNKT 3, FRÅN JÄMTLANDSGATAN MOT NORR

Fotomontage: Lindberg Stenberg Arkitekter. Foton: Goole Maps.

Bilden t.v visar hur vyn från väster om spårområdet mot Vällingby centrum ter sig idag. Punkthusen i Vällingby centrum syns tydligt. Framför dem skymtar tegeltaken på lamellhusen i kv Bolaget.

Fotomontaget t.h. visar den planerade bebyggelsen i både det norra och det södra kvarteret, med brun respektive grågrön fasadputs. De nya volymerna skymmer taken på lamellhuset, punkthusen är fortfarande väl synliga. De dova kulörerna får nytillskotten att på avstånd läsas ihop med den omkringliggande miljön.

SAMMANFATTNING

Från denna vy bedöms inte den planerade bebyggelsen påverka läsbarheten av kulturmiljöns struktur. Det faktum att lamellhusens tak skymms från denna vy bedöms inte påverka miljöns kulturvärden. De dova kulörerna bidrar till minskad påverkan på miljön.

KONSEKVENSPANALYS

INLEDNING

I detta kapitel bedöms bebyggelsens påverkan på, och konsekvenser för, de kulturhistoriska värdena.

Konsekvensanalysen baseras på handlingar redovisade under rubriken *Underlag* samt definierade kulturmiljövärden och värdebärande karaktärsdrag.

Med hjälp av fotomontage från utvalda vyer bedöms den planerade bebyggelsens påverkan på kulturmiljöns läsbarhet.

För att bedöma påverkan på riksintresset används också matrisen t.h. som hämtats från Rikantikvarieämbetets handbok 2014.

Kulturmiljöer förändras över tid och förändringarna kan ske på olika sätt. En direkt eller fysisk påverkan kan vara förstörelse eller intrång i en enskild miljö eller ett objekt. En indirekt påverkan kan vara en barriäreffekt, det vill säga att man skär av viktiga samband eller gör strukturer svåra att uppfatta.

Inledningsvis bedöms förändringens påverkan på miljöns kulturmiljövärde, sedan vilken konsekvens den får.

Förändringen ska bedömas mot de värden som utgör motiv till utpekandet:

Vad försvinner och vad tillkommer?

- Försvinner enskilda objekt, strukturer eller visuella och funktionella samband som har betydelse för läsbarheten av den riksintressanta miljön?
- Tillkommer nytillskott som påverkar kulturmiljöns skala, form och karaktärsdrag på ett sådant vis som negativt inverkar på läsbarheten, d.v.s. möjligheterna att förstå och uppleva av den kulturhistoriska utvecklingen i landskapet?

Är påverkan visuell eller funktionell?

- Påverkas siktlinjer, skala, sammanhang, rumsligheter, orientering eller andra aspekter av den visuella upplevelsen av miljön på ett sådant vis som inverkar negativt på möjligheterna att förstå och uppleva den riksintressanta miljön?
- Påverkas rörelsestråk, kommunikationsleder eller andra funktioner och förutsättningar med betydelse för möjligheten att bruka, förvalta och röra sig inom miljön?
- Kan åtgärden innebära att tillgängligheten till miljön minskar, att området fragmenteras, barriärer skapas eller att möjligheterna att besöka miljön på annat sätt försvåras?

Är påverkan direkt eller indirekt?

- Är det troligt att åtgärden kan komma att följas av andra åtgärder eller särskilda anläggningar vilka i sig kan medföra negativa konsekvenser?

- Finns det risk för att åtgärden på sikt minskar möjligheterna att bruka och förvalta miljön, eller leder till en sådan ändrad användning av miljön att läsbarheten av det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget påverkas negativt?

Är påverkan tillfällig eller bestående?

- Innebär åtgärden att möjligheterna att förstå och uppleva eller bruka den riksintressanta miljön kraftigt försämras under en begränsad tid?
- Försvinner riksintressanta egenskaper och uttryck eller tillkommer nytillskott som påverkar den riksintressanta miljön negativt på ett varaktigt, irreversibelt vis?

Vilka egenskaper påverkas?

- Påverkar åtgärden de egenskaper som är centrala för läsbarheten och upplevelsen av miljön – d.v.s. de, eller delar av de, fysiska uttryck utan vilka det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget inte längre kan läsas?
- Påverkar åtgärden sådana egenskaper som stödjer eller förstärker läsbarheten och upplevelsen av miljön?

Hur påverkas miljöns värden?

- Förloras eller förvanskas de värden som ligger till grund för utpekandet?
- Försvagas dessa värden så att området mindre väl belyser det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som ligger till grund för utpekandet?

← FÖRÄNDRING →							
Områdets värden kommer att:	Förädlas	Förökas	Förstärkas	Förlbli oförändrade	Försvagas	Förvanskas	Försvinna
Innebörd:	Förbättring			Neutral påverkan	Skada	Påtaglig skada	
Förhållningssätt:	Inspirera – Stärka Berika			Hänsyn Bruka varsamt	Hindra – lindra Minimera skada	Ej tillåtligt Undvika skada	

Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Handbok 2014-06-23

PÅVERKAN PÅ RIKSINTRESSETS UTTRYCK

Bedömningen markeras med kursiv stil.

Planeringen med centrumdel med låg bebyggelse och gågator, affärer, service och gemensamma anläggningar
- *Påverkas ej.*

Utanför detta en zon med en blandning av höga punkthus och lägre flerbostadshus, som omges av gräsplaner och grönska.
- *Påverkas delvis. Den föreslagna bebyggelsen innebär nya volymer mellan dessa zoner.*

Trafikdifferentiering.
- *Påverkas ej.*

Bestämda gestaltningsidéer.
- *Påverkas ej.*

PÅVERKAN PÅ RIKSINTRESSETS VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG

Riksintressets värdebärande karaktärsdrag preciseras i en bilaga till översiktsplanen 2018. De som bedöms vara relevanta är följande:

Centrala parkstråk och dess samband med omgivande grönstruktur.
- *Den nya bebyggelsen innebär att två obebyggda ytor försvinner. Platsen var ursprungligen planlagd för garage och var en asfalterad parkeringsyta fram till för ca tio år sedan. Idag är ytorna gräsbevuxna och här växer sammanlagt elva lindar planterade på 1950-talet. Tre lindar i det södra kvarter kommer tas bort, men återplanteras. De tre träden i norra kvarteret tas bort och nya träd planteras i nytt läge. Lindarna är markerade på en karta men inte omnämnda i Parkplan Hässelby - Vällingby (delområde 77 Ådalen). Planområdet ingår inte i något markerat grönstråk i parkplanen. Lindarna räknas som alléträd och omfattas av biotopskydd. Tillstånd måste sökas från länsstyrelsen om de ska tas bort.*

Den tydliga gestaltningsidén med högre byggnader närmast centrumanläggningen och en succesiv nedtrappning av skalan längre ut.
- *Den föreslagna bebyggelsen trappar ner skalan mot lamellhusen.*

Bebyggelsens anpassning till naturlandskapet och terrängen.
- *Den föreslagna bebyggelsen är anpassad till terrängen.*

De ursprungliga husens gestaltning och byggnadsdetaljer såsom fönster, entrépartier, balkonger och räcken.
- *Gestaltningen av de nya husen har inspirerats av den befintliga bebyggelsen.*

PÅVERKAN PÅ LOKALA VÄRDEN

Här är utgångspunkten ett urval av de värdebärande karaktärsdrag som preciserats i kulturmiljöanalysen från 2018:

- Landskapets varierande topografi med höjder och dalstråk, öppna ytor och mer slutna rum.
- Områdets terränganpassade utformning med sparad befintlig naturmark mellan bebyggelsen.
- Områdets välbevarade struktur med lamellhus, punkthus och radhus som övergår i villaområden förbundna med grönytor.
- Lamellhusens meanderformade planstruktur.
- Tidstypisk 1950-talsbebyggelse avseende form, volym och arkitektoniskt utformning genom material, kulörer och detaljer.
- Byggnadernas putsade fasader med färgsättning i jordfärgskulörer tillsammans med de tegelklädda sadeltaken, indragna balkonger och välbevarade originaldetaljer.

De lokala värdena är i stort sett identiska med de som avser rikintresset. Bedömningen av påverkan på de lokala värdena är därför densamma som den som gäller rikintresset.

SAMMANFATTNING AV PÅVERKAN

Riksintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag påverkas i viss mån genom att nya volymer placeras mellan de höga byggnaderna i centrum och de lägre lamellhusen. De nya bostadshusen har anpassats till terrängen och utformats med utgångspunkt från den befintliga bebyggelsen. Det är positivt att alléträden som tas bort i det södra kvarteret återplanteras. I det norra kvarteret planteras nya träd i ett nytt läge. De har tidigare ingått i en allé längs Ångermannngatan, men med den nya dragningen av Ångermannngatan är denna allé svår att uppfatta.

Sammantaget bedöms påverkan på rikintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag bli liten.

SAMMANFATTNING

PÅVERKAN PÅ RIKSINTRESSETS UTTRYCK OCH VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG

Riksintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag påverkas i viss mån genom att nya volymer placeras mellan de höga byggnaderna i centrum och de lägre lamellhusen.

Anpassning har dock skett till riksintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag vad beträffar:

- Terränganpassning
- Nedtrappning av skala
- Gestaltning

BEDÖMNING AV KULTURMILJÖNS LÄSBARHET MED UTGÅNGSPUNKT FRÅN UTVALDA VYPUNKTER.

Vy från Multrågatan norrut.

Ett av punkthusen som markerar centrum skymms och därmed minskar läsbarheten av miljön något.

Å andra sidan är det redan skymt av träd. Upplevelsen av relationen mellan den öppna obebyggda ytan, de låga lamellhusen och de höga punkthusen i centrum förändras genom den nya volymen. Huset har dock, anpassats till den omgivande bebyggelsen och miljön bedöms kunna tåla detta tillskott. När det gäller kulören bedöms att den gröna färgen ge ett diskret intryck och vara anpassad till miljön.

Vy från Vällingby centrum söderut

Fotomontaget visar en högre volym längs Ångermannagatan och en lägre flygel mot öster. Den föreslagna bebyggelsen minskar läsbarheten av kulturmiljön något, men den är fortfarande tillräcklig för att de viktiga dragen ska kunna uppfattas och läsas ihop till en meningsfull helhet.

Vy från Jämtlandsgatan norrut

Från denna vy bedöms inte den planerade bebyggelsen påverka läsbarheten av kulturmiljöns struktur. De dova kulörerna bidrar till att minska de nya husens påverkan på den omgivande miljön.

BEDÖMNING AV PÅVERKAN MED HJÄLP AV RIKSANTIKVARIEÄMBETETS HANDBOK

Vad försvinner och vad tillkommer?

Vissa visuella samband påverkas men de försvinner inte. Här avses upplevelsen av den högre bebyggelsen i centrum och de lägre kringliggande bostadshusen.

Ny bebyggelse som gestaltats med utgångspunkt från befintliga lamellhus tillkommer.

Är påverkan visuell eller funktionell?

Påverkan är visuell och bedöms inte påverka möjligheterna att förstå och uppleva den riksintressanta miljön som helhet.

Är påverkan direkt eller indirekt?

Påverkan är direkt genom att nya volymer tillkommer i miljön, men även indirekt i och med att de nya husen påverkar siktlinjer och samband i någon mån.

Är påverkan tillfällig eller bestående?

Påverkan är bestående.

Vilka egenskaper påverkas?

Förändringen påverkar inte egenskaper som är centrala för läsbarheten och upplevelsen av miljön som helhet.

Hur påverkas miljös värde?

Förändringen bedöms inte förvanska de värden som ligger till grund för utpekandet av riksintresset.

Värde/påverkan	Stor påverkan	Måttlig påverkan	Liten påverkan
Högt värde	Stor konsekvens	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens
Måttligt värde	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens
Lågt värde	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens	Liten konsekvens

Matris för bedömning av konsekvens.

BEDÖMNING AV KONSEKVENS

Med hjälp av ovanstående matris bedöms förändringens konsekvenser för riksintressets kulturvärden.

Sammantaget bedöms påverkan på riksintressets uttryck och värdebärande karaktärsdrag bli liten. Kulturmiljön som helhet har stora kulturmiljövärden. I enlighet med matrisen ovan blir då konsekvensen *måttligt negativ*.

Samma bedömning görs för den lokala kulturmiljöns värden.

Sammanfattningsvis bedöms att förslaget till ny bebyggelse anpassats till kulturmiljön vad beträffar placering, volymer, höjder och gestaltning. Kulörer och detaljer bör studeras vidare i samråd med antikvarie i den fortsatta projekteringen.

REFERENSER

Foton från digitala stadsmuseet.

Områdesprogram Vällingby, Grimsta, Kälvesta, Nälsta, Räcksta, Vinsta, Vällingby, Stockholms stad 1997.

Parkplan Hässelby-Vällingby.

Del 1. Strategier för utveckling av parker och naturområden. Del 2. Beskrivning park för park och naturområden. Stockholms stad 2016.

Räcksta-Vällingby. Ett Arbeta-Bo Centrum. Digitala stadsmuseet.

Räcksta, Vällingby. Information till Dig som äger ett kulturhistoriskt värdefullt hus i ytterstaden. Faktablad från Stockholms stadsmuseum

Sidenbladh Göran. Planering för Stockholm 1923-1958. Stockholm 1981.

Stockholms byggnadsordning. Stockholms stad 2020.

Söderström, Göran, red. Stockholm utanför tullarna. Nittiosju stadsdelar i ytterstaden. Stockholm stad 2003.

Översiktsplan för Stockholms stad 2018. Riksintressen enligt miljöbalken. Bilaga till godkännandehandling. Stockholms stad 2017.

